

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО
РОЗВИТКУ КРЕАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ**

Починок Євгенія Анатоліївна,
канд.пед.наук, доцент
Максименко Тамара Василівна,
студентка спеціальності 013
Початкова освіта
Полтавський національний
педагогічний університет
імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

Анотація. У статті запропоновано поетапний опис дослідно-експериментальної роботи з проблеми формування готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей у молодших школярів. Схарактеризовано критерії (мотиваційний, когнітивно-діяльнісний та рефлексивний), показники та методи їх вивчення для визначення рівня сформованості досліджуваного явища майбутніх педагогів. Наведено приклади методів, які б сприяли підвищенню творчого потенціалу майбутніх учителів початкових класів.

Ключові Слова: готовність, майбутні учителі, креативні здібності, критерії, показники, педагогічний експеримент.

Сучасне суспільство потребує не лише ерудованих, але й творчих людей, які володіють нестандартним мисленням, умінням знаходити нові рішення та підходи до проблем. Саме тому розвиток креативності у молодших школярів стає одним із ключових завдань сучасної освіти.

У цьому віці діти мають невичерпну уяву, цікавість до світу, схильність до фантазії та експериментів. Ці природні здібності, якщо їх правильно розвивати, можуть стати основою для формування креативної особистості.

Існує багато методів та прийомів розвитку креативності у молодших школярів. Це ігри, вправи, творчі завдання, проблемні ситуації, проектна діяльність. Важливо, щоб ці методи та прийоми використовувалися комплексно, з урахуванням індивідуальних особливостей та схильностей дітей.

Розвиток креативності у молодших школярів має велике значення не лише для їхнього майбутнього успіху в навчанні та кар'єрі, але й для їхнього особистісного зростання. Креативна особистість більш впевнена в собі, самостійна, здатна до самореалізації.

Підготовка майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей у молодших школярів є однією з найважливіших складових сучасної вищої освіти. У світлі постійних змін у суспільстві та розвитку технологій, важливість креативності стає не лише питанням конкурентоспроможності, але й ключовим фактором в освітньому процесі, спрямованому на формування глибокого розуміння та критичного мислення учнів.

Перш за все, підготовка майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей у молодших школярів передбачає знання сучасних теорій та підходів у педагогічній практиці. Важливо, щоб майбутні вчителі були ознайомлені з концепціями такими, як конструктивізм, розвиваюче навчання, а також методами стимулювання творчості учнів. Розуміння та використання цих теоретичних підстав у педагогічній практиці є основою для успішного розвитку креативних здібностей молодших школярів.

Крім теоретичних знань, важливою частиною підготовки майбутніх учителів є отримання практичного досвіду в роботі з дітьми. Застосування інтерактивних методик, групової роботи, розв'язання творчих завдань та стимулювання самостійного мислення учнів допомагає створити атмосферу, сприятливу для розвитку їхньої креативності. Майбутні вчителі повинні вміти створювати такі умови, де кожен учень відчуває себе вільно, здатним до самовираження та розвитку своєї унікальної творчої ідентичності.

Крім того, важливою складовою підготовки майбутніх учителів є розвиток власної креативності. Вчителі, які самі є креативними та відкритими

до нових ідей, можуть стати справжніми інспіраторами для своїх учнів. Процес навчання та розвитку має бути взаємним, де вчителі також навчаються від своїх учнів і стимулюють їхній розвиток.

Таким чином, підготовка майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей у молодших школярів є складним, але надзвичайно важливим процесом. Вона передбачає поєднання теоретичних знань з практичними навичками, стимулювання власної креативності та відкритість до нових ідей. Лише такий підхід дозволить створити освітньо-креативне середовище, де кожен учень може розкрити свій потенціал і стати творчою та успішною особистістю.

Актуальність означеної проблеми дозволяє нам перейти до стислого опису експериментального дослідження проблеми формування готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей у молодших школярів.

Педагогічний експеримент передбачає активний вплив на педагогічне явище чи процес шляхом створення нових умов, що відповідають меті дослідження. Експеримент як самостійний метод характеризується такими ознаками: діяльність, що організована на основі наукових даних у відповідності з теоретично обґрунтованою гіпотезою; запланований вплив на досліджуваний об'єкт, створення нових явищ тощо; глибокий аналіз та теоретичне узагальнення одержаних результатів; можливість багаторазового повторення; дотримання точно врахованих і змінюваних умов [1]. Тобто, педагогічний експеримент є методом наукового дослідження, спрямований на перевірку педагогічних теорій, гіпотез, методів, прийомів, засобів навчання та виховання в контрольованих умовах з метою їх вдосконалення та впровадження у практику.

Педагогічний експеримент має велике значення для розвитку педагогічної науки та практики. Він дозволяє перевірити педагогічні теорії та гіпотези, розробити нові та вдосконалити існуючі методи, прийоми, засоби навчання та виховання, підвищити ефективність навчально-виховного процесу, впровадити інновації в освіті. Проведення педагогічного експерименту потребує ретельної

підготовки та планування. Дослідник повинен чітко визначити мету, завдання, гіпотезу експерименту, методику його проведення, критерії оцінювання результатів.

Наша дослідно-експериментальна робота включала три взаємопов'язаних етапи - констатувальний, формувальний та контрольний, кожен з яких має власні цілі, зміст та особливості. Основне завдання педагогічного експерименту полягало у спостереженні за досліджуваним педагогічним явищем у спеціально створених організаційно-педагогічних умовах та виявленні залежності й кореляції між цими умовами навчання та його результатом.

На першому етапі проводилося вивчення наукової та методичної літератури з теми дослідження, здійснювалося визначення та уточнення наукової бази дослідження, формулювання концептуальних засад та підходів до вирішення проблеми.

Другий етап передбачав проведення констатувального етапу педагогічного експерименту, розробку програми та методики дослідження, а також формулювання наукових гіпотез на основі розроблених педагогічних умов та підготовки майбутніх учителів до розвитку креативності учнів у початковій школі.

На третьому етапі було безпосереднє проведення педагогічного експерименту; здійснювалася експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів до розвитку креативності учнів; проводився аналіз та систематизація результатів педагогічного експерименту; формулювалися висновки та оформлялася магістерська робота.

Під час **констатувального етапу експерименту** проводилося визначення спрямованості організації процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей молодших школярів, які призначені для виконання особливої ролі в школі як педагоги-новатори. Також проводився аналіз і теоретичне обґрунтування основних положень концептуальних засад педагогічного впливу на процес підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової

школи. Визначалися критерії, показники та рівні готовності досліджуваного феномену, уточнювався діагностичний інструментарій для оцінки рівнів сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів початкової ланки.

Основні завдання констатувального етапу педагогічного експерименту включають:

- встановлення уявлень майбутніх учителів початкової школи щодо сутності, змісту, структури та особливостей процесу розвитку креативних здібностей учнів;
- виявлення усвідомлення стратегічного значення готовності майбутніх вчителів початкової ланки до педагогічної діяльності;
- проведення діагностики результатів стану готовності майбутніх вчителів, включаючи визначення трьох компонентів даного явища (мотиваційний, когнітивно-діяльнісний та рефлексивний), кожен з яких має свої критерії та показники;
- виявлення труднощів у засвоєнні теоретичних знань та практичних навичок у процесі підготовки майбутніх фахівців до розвитку креативних здібностей молодших школярів.

В експериментальному дослідженні нами було визначено критерії й показники готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей у молодших школярів. Поняття «критерій» у довідковій літературі представлено як «підстава для оцінювання, визначення або класифікації чогось; мірило» [3, С. 345];

При визначенні критеріїв у педагогічному експерименті, ми врахували рекомендації О. Пехоти, О. Попової та інших науковців, які пропонують оцінювати готовність студентів до педагогічної діяльності певного типу за комплексом критеріїв, що відповідають визначеним структурним компонентам підготовки майбутніх вчителів. Ці компоненти представляють собою нерозривну єдність суб'єктивного та об'єктивного. Отже, критерії і показники, що оцінюють рівень сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку

креативних здібностей у молодших школярів, було визначено відповідно до розроблених структурних компонентів досліджуваного феномену. Схарактеризуємо критерії, показники та методи їх вивчення для визначення рівня сформованості готовності майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей у молодших школярів.

Мотиваційний критерій відображає рівень сформованості мотивів, тому його показниками виступають: інтерес до професійної діяльності, наявність позитивної мотивації до розвитку креативних здібностей у молодших школярів.

Діагностичний інструментарій: анкетування, спостереження, методика вивчення ціннісних орієнтацій (М. Рокича), методика «Вивчення професійної спрямованості особистості» (С. Рогов), методика діагностики мотивів навчальної діяльності (А. Реан і В. Якунін у модифікації Н.Бадмаєвої).

Когнітивно-діяльнісний критерій являє собою ступінь сформованості професійних знань, рівень володіння майбутніми вчителями початкової ланки освіти знаннями, що необхідні йому для розвитку креативних здібностей учнів початкових класів, зокрема знання методів та прийомів стимулювання творчого мислення, формування уяві, фантазії, нестандартного підходу до вирішення проблем, а також уміння використовувати їх на практиці. *Показниками* цього критерію є: знання майбутніми вчителями початкової ланки освіти теорії креативності, основних методів та прийомів розвитку креативності у дітей; уміння майбутніх вчителів використовувати різні методи та прийоми розвитку креативності у навчально-виховному процесі.

Діагностичний інструментарій:

- Тестування: проведення тестів, які дозволяють оцінити знання майбутніх вчителів початкової школи з теорії креативності та їх уміння використовувати різні методи та прийоми розвитку креативності у дітей.
- Аналіз педагогічної діяльності: спостереження за уроками, які проводять майбутні вчителі початкової ланки освіти, з метою оцінки їх методичної майстерності та уміння стимулювати креативність учнів.
- Вивчення творчих робіт учнів: аналіз творчих робіт учнів, які

виконуються під керівництвом майбутніх вчителів початкової ланки освіти.

- Самооцінка: проведення самооцінки студентами своїх знань, умінь та навичок у сфері розвитку креативності учнів.

Рефлексивний критерій характеризується уміннями оцінювати й аналізувати власну професійну діяльність щодо розвитку креативних здібностей учнів початкових класів, а саме: усвідомлення власних педагогічних цілей (уміння майбутніх вчителів початкової ланки освіти чітко формулювати свої педагогічні цілі щодо розвитку креативності учнів), аналіз результатів педагогічної діяльності (уміння майбутніх педагогів аналізувати результати своєї педагогічної діяльності, внесення корективів у педагогічну діяльність (уміння майбутніх вчителів початкової школи вносити корективи у свою педагогічну діяльність на основі аналізу результатів), саморозвиток (прагнення майбутніх вчителів початкових класів до саморозвитку, постійного вдосконалення своїх знань, умінь та навичок у сфері розвитку креативності учнів). Його показниками визначено: наявність творчого мислення студента, здатність адекватно оцінювати результати власної професійної діяльності щодо розвитку креативних здібностей у молодших школярів.

Діагностичний інструментарій:

- Спостереження за педагогічною діяльністю: спостереження за уроками, які проводять майбутні вчителі початкової школи з метою оцінки їх уміння аналізувати свою педагогічну діяльність та вносити корективи.

- Аналіз педагогічних документів: аналіз педагогічних документів (конспектів уроків, планів роботи, щоденників практики) майбутніх вчителів початкової ланки освіти з метою оцінки їх уміння формулювати педагогічні цілі та аналізувати результати.

- Співбесіда: проведення співбесіди з майбутніми вчителями початкової ланки освіти з метою оцінки їх уміння рефлексувати свою педагогічну діяльність.

- Самоаналіз: методика діагностики рефлексивної особистості майбутнього вчителя (А. Карпов), методика «Хто Я?» (М. Каун –

Т. Мак-Партланд).

Завдання **формувального етапу педагогічного експерименту**, були спрямовані на впровадження педагогічних умов процесу підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи. Також передбачалося визначення кінцевого рівня розвитку досліджуваного явища на цьому етапі, що здійснювалося з урахуванням результатів констатувального експерименту

У експериментальних групах було проведено роботу відповідно до розробленої дослідно-експериментальної програми та науково-методичного забезпечення для підготовки майбутніх учителів до розвитку креативних здібностей учнів у навчально-виховній діяльності початкової школи. Студенти контрольної групи навчалися за звичайною схемою освітнього процесу.

Підвищенню ефективності процесу формування готовності майбутнього вчителя до розвитку креативних здібностей у молодших школярів допомагали ряд практичних вправ, які сприяли підвищенню творчого потенціалу студентів:

1. Творчі завдання. Наприклад, пропонували студентам створити свої власні уроки з використанням нетрадиційних методик навчання або інтерактивних форматів. Це може бути розробка уроку-подорожі, де кожен етап уроку представляє нову "зупинку" на мапі.

2. Рольові ігри. Організовували ситуації, де студенти грали роль вчителя і моделювали різні педагогічні сценарії. Це допоможе їм розвинути емпатію, креативність у вирішенні проблем та вміння адаптуватися до різних ситуацій. Приклади рольових ігор: «Учитель-імпровізатор», «Майстерня ідей», «Вчитель – розробник програми», «Педагогічний експеримент», «Суд над героєм», «Подорож у часі» тощо.

3. Творчі проекти. Стимулюють студентів до створення і розвитку власних проектів з використанням нових технологій або ідей. Наприклад, вони можуть створити відеопрезентації, мультимедійні матеріали або веб-сайти для навчання дітей.

4. Педагогічні ситуації. Представляли ситуацію, де студентам потрібно

було розв'язати педагогічні проблеми за допомогою креативних підходів. Наприклад, як вони впораються з конфліктними ситуаціями в класі або як залучатимуть учнів до навчального процесу активними ігровими методами.

5. Арт-терапія. Використання мистецтва як засобу вираження та розвитку творчості. Можна запропонувати студентам займатися малюванням, колажами, роботою з глиною тощо, щоб вони відчули себе більш вільно та емоційно виразними, що вплине на їхню здатність творчого мислення (Додаток Е).

На **контрольному етапі** експерименту була здійснена інтегральна обробка результатів дослідження, порівняння з гіпотезами та відповідний аналіз.

Таким чином, представлений нами опис дослідно-експериментального дослідження дає основи для впровадження педагогічного експерименту щодо обраної проблеми, що є перспективою наших подальших наукових розвідок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Педагогічний експеримент: навч.-метод. посіб. / [укладач О. Е. Жосан]. Кіровоград: Видавництво КОШПО імені Василя Сухомлинського, 2008. 72 с.
2. Пехота О. М. Індивідуальність учителя: теорія і практика: навчальний посібник. Миколаїв: Іліон, 2011. 272 с.
3. Словник української мови : в 11 тт. / АН УРСР. Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. Київ: Наукова думка, 1971. Т. 2: Г-Ж. 550 с.